

Durmuş Hocaođlu

Özgürlük Problemi

Yeniufuk., 14 Temmuz 1997, Pazartesi., s.15

Durmuş Hocaođlu, *Yeniufuk* Yazıları Sıra No: 09

En genel anlamında ele alındığında, çok özet olarak, canlıları cansızlardan ayıran temel farkın, birincilerin deterministik bir zorunluluk ürünü olmayıp kendiliğinden gelen, içten kaynaklanan, yani “kendiliğinden” bir hareket yetisine sahip olduğunu söyleyebiliriz. Vakıa Heisenberg İlkesi cansız tabiatta dahi Determizm’i imkânsız kılmışsa da, yine de, onda bir çeşit zorunluluk’tan, bir mekaniksel zorunluluk’tan söz etmek mümkündür.

Canlılar, genellikle, “bitki”, “hayvan” ve “insan” olmak üzere üç ana sınıf altında toplanır. Bitki’nin kendiliğinden hareket yetisini, birtakım fiziko-kimyasal süreçlere indirgemek kabildir; yani, bunlar, esas itibariyle, salt fiziko-kimyasal kökenli davranışlardır. Hattâ, bunlara, bir “bilinç” ürünü olmaması, arka-planında en alt düzeyde dahi olsa bir “ruh” motoru bulunmaması hasebiyle, geleneksel anlamıyla “davranış” denmesi bile caiz değildir.

Gerek Hayvan’ın ve gerekse de İnsan’ın Bitki’den ayrılma noktası budur: Hayvan ve İnsan’daki kendiliğinden hareketler, Ruh faktörüne tekabül etmektedir.

Hayvan ile İnsan arasındaki en radikal fark ise, birbirini tamamlamakta olan iki kavramda mündemiç addedilebilir: Üxküll’ün “Çevre” kavramı ile Scheller’in “Dünya” kavramı. Hayvan, kendisine sunulan bir ortamda yaşar; buna Çevre denir. Buna mukabil İnsan ise kendisine sunulan bu tabî ortam üzerinde bir tasarrufta bulunur; Çevre’yi etkiler, onu değiştirir. Bu vaziyette ortaya çıkan şeye Dünya tabir edilir. Weberien terimlerle ifade edilecek olursa, Çevre’nin, “verilen” olmasına karşılık, Dünya “kazanılan”dır.

Bu radikal farklılık, Hayvan’ın tabî çevre’ye uyum göstermesi, buna mukabil İnsan’ın tabî çevreyi değiştirebilmesi; yani hayvanın sadece bir “çevre”sinin olması, insanın ise bir “dünya” kurması olarak göze çarpmaktadır.

Nasıl ki Hayvan ve İnsan’ı Bitki’den tefrik ettiren faktör Ruh ise, Hayvan ile İnsan’ı birbirinden tefrik ettiren faktör de Ruh’tur. Ruh kavramına ne şekilde bir anlam yüklenirse yüklensin, aradaki bu fark aşılamazdır ki özü şudur: Hayvan Ruhü, sadece Canlılık Ruhü olan “psyche” olduğu ve bu alt kademedeki ruh insanda da mevcut olduğu halde, sadece İnsan’a has olan ve onunla Hayvan arasındaki aşılamaz kantitatif farkı yaratan, Hakikî Ruh, yani “spiritus”, ya da “geist”tir.

Bu noktada özgürlük kavramına geçebiliriz: **Özgürlük**’ün ilk basamağı “tercih”, ikincisi ise “tasarruf”tur.

Hayvan'daki ilkel ruh, yani 'psycyhe', onu bir yarı-otomat olma durumundan kurtaramamaktadır. Ancak o, bu ilkel ruhu ile kendisine verilen tabî çevredeki seçenekler arasında tercihde bulunabilme imkânına sahiptir. Yani tabî çevre tarafından kendisine verilen seçenekler arasında tercih yapabilmek, Hayvan'da da vardır ve bu haliyle, işbu tercih, yani **özgürlük**, özgürlüğün el alt basamağı olan bir yarı-otomat özgürlüğü, bir **ilkel özgürlük**, bir "**hayvanî özgürlük**"tür. Lakin, Hayvanî Özgürlük, Çevre'yi aşıp Dünya kurmaya kifayet edemez. Dünya Kurmak, yani, Çevre tarafından doğrudan verilmemiş olan tercih alanları yaratabilmek, Çevre üzerinde tasarruf edebilmek **ileri özgürlük**'tür ve sadece İnsan'a mahsus olması hasebiyle de, "**İnsanî Özgürlük**"tür. Tam ve hakikî anlamıyla **özgürlük** de bundan başkası değildir.

Şöyle de diyebiliriz: Özgür olan sadece ve yalnız İnsan'dır.

